

Acne (littekens) door de ogen van een kunstenaar

M.B. Crijns¹, J. Toonstra²

Van de adolescenten heeft de meerderheid in min of meerdere mate acne. Acne komt voor bij 85% van mensen tussen het 12e en 24e levensjaar. Na de tienerjaren neemt de prevalentie van acne sterk af naar ongeveer 5%. Het betreft dus niet alleen 'jeugd'puistjes, want ook op latere leeftijd komt acne voor. Bij vrouwen komt acne op volwassen leeftijd vaker voor dan bij mannen (acne tarda). In de regel is acne een opzichzelfstaande aandoening van milde tot matige ernst. [1]

Slechts een deel van de patiënten met acne bezoekt de huisarts; de meesten beschouwen het als een onderdeel van de puberteit. Zelfzorg speelt daarom een grote rol bij deze aandoening. [2]

Acne wordt sinds de oudheid gerapporteerd. Zelfs een farao van Egypte zou acne hebben gehad. De oude Egyptenaren gebruikten spreuken en charmes om het te behandelen. In de derde eeuw na Christus dacht men dat de aandoening werd veroorzaakt door het vertellen van leugens. In de veertiende eeuw adviseerden artsen patiënten kruidig voedsel en sterke dranken te vermijden.

Medicamenteus was de eerste behandeling met (de oude Romeinse) zwaveltherapie: poriën zouden kunnen worden ontstopt en gereinigd door het mengen van zwavel in minerale baden. In 1873 werd de celzouttherapie geïntroduceerd, omdat men dacht dat acnepatiënten hier tekort aan hadden. Benzoylperoxide bleek effectief om acnebacteriën te doden en werd daarom een populaire behandeling. [3]

Het hebben van ernstige acne heeft een enorme impact op de kwaliteit van leven (QoL) en heeft ingrijpende psychosociale gevolgen. [2] Dat angst en depressieve symptomen vaker voorkomen bij mensen met acne, werd recent weer gevonden in een studie uit Litouwen. [4] In totaal had 95% een verminderde QoL ten gevolge van acne. Patiënten zijn enorm gepreoccupeerd door deze aandoening en doen er alles aan om er vanaf te komen.

Een speurtocht naar het voorkomen van acne vulgaris op schilderijen levert echter maar enkele resultaten op, het arsenaal blijkt niet zo groot. Hoe komt het dat er weinig kunstafbeeldingen met deze aandoening te vinden zijn? Daarentegen zijn er toch veel portretten van jonge mensen geschilderd, maar zou schaamte en de impact van acne bij de patiënt en mogelijk ook bij de kunstenaar de oorzaak kunnen zijn van de schaarste aan kunstuitingen met deze dermatose?

Zo vertelde Yvonne Melchers dat op *Siena Palio II* van de *Siena Palio*-serie (figuur 1) de jongen in de kleding van de wijk Drago (draak) is afgebeeld met acnelittekens in het gelaat: "In werkelijkheid is zijn gezicht veel meer aangedaan, maar ik vond het niet zo aardig voor hem om hem zo af te beelden".

Yvonne Melchers (1948) heeft gedurende vijftien jaar in perioden gewerkt vlakbij Siena. Dit vormde de basis voor de *Siena Palio*-portretten. Zij werd tijdens haar verblijf gefascineerd door het spektakel van de Palio, de beroemde paardenrace die daar sinds 1287 twee keer per jaar plaatsvindt. Vooraf is er een historische rondgang waarbij moderne Italiaanse jongens en

Figuur 1. *Siena Palio II (Drago/Draak)*. 'Yvonne Melchers'. Olieverf op linnen 40 x 40 cm.

¹ Dermatoloog, Huid- en Melanoomcentrum, Antoni van Leeuwenhoek, Amsterdam

² Dermatoloog, Amersfoort

Figuur 2. Siena Palio III (Istrice/Stekelvarken).
'Yvonne Melchers'. Olieverf op linnen 40 x 40 cm.

mannen zijn gekleed in historische kostuums en pruiken dragen, en er uitzien alsof ze uit een schilderij van Caravaggio zijn gestapt. Siena is opgedeeld in zeventien wijken die de bizarre namen hebben als Slak, Giraf, Draak etc. Elke wijk heeft zijn eigen kleurrijke vlag en kostuums die zijn gemaakt van de schitterendste materialen.

Op het portret uit deze serie *Siena Palio III* ziet u *Istrice* (stekelvarken) (figuur 2). Ook hier is een jongen afgebeeld met enkele puistjes op zijn wangen. Dit portret werd in 2015 geselecteerd voor de tweede juryronde van de prestigieuze BP Portrait Award van de National Portrait Gallery in Londen. Dit gebeurde ook dit jaar met een ander portret uit de serie. Het behalen van de tweede juryronde wordt beschouwd als zeer eervol.

De kunstenaar Ina van Zyl had in 2006 een expositie in het Dordrechts Museum. Daar was haar portret *Chin* (1997) te zien (figuur 3). Zij is geboren in Zuid-Afrika en sinds 1995 woonachtig in Nederland. [5] In Zuid-Afrika begon zij als striptekenaar bij het underground Stripblad *Bitterkomix*, een satirisch tijdschrift. Sinds haar komst naar Nederland schildert zij met olie- en acrylverf. Zij past uitgekende manipulatie van de schaalgrootte

Figuur 3. Chin. 'Ina van Zyl' (1997) / 60 x 100 cm.

Figuur 4. Meisje met pukkel. 'Herman Gordijn'. 2007 / 65 x 55 cm.

toe, waardoor het object in haar werk waanzinnig wordt uitgedijd. Er is sprake van het uitvergroten van de overdrijving. Onderwerpen die je in haar schilderijen ziet, zijn bijvoorbeeld tenen die kracht zetten in een sandaal, een tongpunt die zich krult om een ijsbol, of een net iets te strakke damesslip. Onze blik moet wel gefocust raken op vaak steelse, heimelijke details, zoals deze kin met jonge acnehuid en restlittekens. [6]

In museum MORE (Modern Realisme) in Gorssel was in 2017 een tentoonstelling over het werk van Herman Gordijn (1932-2017). Daar hing ook het schilderij *Meisje met pukkel*, nu in particulier bezit (figuur 4). In de recensie in het NRC dd 26 mei 2017, geschreven door Gijsbert van der Wal, stond: "Herman Gordijn schiep een half realistische wereld. Lelijkheid van afgebeelde personen was geen bezwaar. Het hele begrip mooi speelt voor hem niet." De figuren die hij tekende en schilderde moesten tot de verbeelding spreken. Dat was het criterium. "Het hele begrip mooi speelt voor mij niet", zei hij in 2005 in het radioprogramma *Kunststof*. "Het klassieke schoonheidsideaal is ook maar door mensen gemaakt." De naakte huid speelt een hoofdrol in het oeuvre van Herman Gordijn. Zelf zegt hij daarover: "Ik heb iets met huid, omdat je daar zo veel aan kunt aflezen. Het gegeven dat een jonge stralende huid langzaam verandert met het ouder worden, dat drama van verval houdt me bezig".

Figuur 5a en 5b. Doornroosje, 1993. 'Harma Heikens' beschilderd gips. Hoogte 101 cm met hieronder detail.

Acne op beelden is nog zeldzamer dan acne op portretten. In Amsterdam werd het 'gipsen' beeld van Doornroosje met acne bij veilinghuis van Glerum aangeboden, gemaakt door Harma Heikens (1963) (figuur 5a en 5b). Citaat website Harma Heikens 2017: "Zij maakt beladen beeldtaal: haar confronterende, levensgrote sculpturen raken gevoelige zaken aan. Hoewel in haar allegorieën kinderen en cartoonfiguren vaak een rol spelen, zijn de karakters nauwelijks kinderachtig te noemen".

LITERATUUR

1. Richtlijn Acneïforme dermatosen, NVDV 2013.
2. NHG-werkgroep Acne. NHG-Standaard Acne (derde herziening) Huisarts Wet 2017;60:164-70.
3. Tanghetti EA, Popp KF. A current review of topical benzoylperoxide: new perspectives of formulation and utilization. *Dermatol Clin* 2009;27:17-24.
4. Lukaviciute L et al. Quality of life, anxiety prevalence, depression symptomatology and suicidal ideation among acne patients in Lithuania. *J Eur Dermatol Venereol* 2017;31:1900-6.
5. Yvonne Melchers: www.yvonnemelchers.nl
6. Zyl I van. *Schilderijen, aquarellen. Paintings, water colours.* Dordrechts Museum, Galerie Onrust. Amsterdam: uitgeverij Thoth Bussum, 2006.

CORRESPONDENTIEADRES

Marianne Crijns

E-mail: mb.crijns@nki.nl